

Lakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle nuorisorangaistusta koskevan lainsäädännön muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 8/2026 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Mirja Salonen, oikeusministeriö
- erityisasiantuntija Nea Koivu, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Tiina Muinonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- poliisiylitarkastaja Heidi Kankainen, sisäministeriö
- lakimies Johanna Peltorinne, sosiaali- ja terveysministeriö
- esittelijäneuvos Virve Toivonen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- käräjätuomari Johanna Nevalainen, Helsingin käräjäoikeus
- syyttäjälitarkastaja Jutta Tschokkinen, Syyttäjälaitos
- erityisasiantuntija Pia Andersson, Rikosseuraamuslaitos
- lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen, lapsiasiavaltuutetun toimisto
- asiamies Marjatta Kaurala, Rikoksettoman elämän tukisäätiö (RETS)
- asianajaja Katariina Kuronen, Suomen Asianajajat
- apulaisprofessori Markus Kaakinen, Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
- professori Kimmo Nuotio
- professori (emeritus) Tapio Lappi-Seppälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- korkein oikeus
- Poliisihallitus

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia, nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annettua lakia ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettua lakia.

Esityksen mukaan nuorisorangaistuksen käyttöä tehostettaisiin pidentämällä rangaistuksen enimmäiskesto yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen harkintaa ohjattaisiin aikaisempaa selkeämmin. Nuorisorangaistuksen pääasiallisena kohderyhmänä olisivat edelleen alle 18-vuotiaana rikoksen tehneet nuoret, jotka tarvitsevat intensiivistä tukea sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Nuorisorangaistus voitaisiin tuomita jatkossa rikoksen moitittavuuteen liittyvien tekijöiden perusteella silloin, kun rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisemmat rikokset puoltavat nuorisorangaistuksen tuomitsemista ja ehdollista vankeutta yksin on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Rikoksen vakavuus lisättäisiin siis vaihtoehtoiseksi perusteeksi tuomita nuorisorangaistus. Ehdotusten tavoitteena on, että nuorisorangaistus tulisi laajemmin huomioitavaksi seuraamusvaihtoehdoksi sen pääasiallisessa kohderyhmässä. Tavoitteena on myös lisätä rangaistuksen käyttöä erityisesti ensimmäistä kertaa rikokseen syyllistyneiden kohdalla ja tapauksissa, joissa rikoksesta tai samalla kertaa käsiteltäviksi tulevista rikoksista on odotettavissa 1—2 vuotta ehdollista vankeutta.

Seuraamusselvityksen laatimista ja sisältöä koskevia säännöksiä selkeytettäisiin. Jatkossa alle 18-vuotiaana epäillyn rikoksen tehneiden nuorten kohdalla arvioitaisiin säännönmukaisesti heille suunnattujen seuraamusvaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta. Viranomaisyhteistyötä ja nuoren ohjaamista rikoksetonta elämää tukevan toiminnan pariin lisättäisiin seuraamusselvityksenmenettelyssä. Seuraamusselvityksen ajantasaisuuteen kiinnitettäisiin jatkossa enemmän huomiota.

Nuorisorangaistuksen sisältöön lisättäisiin rikoksetonta elämää tukevaa toimintaa ja opiskeluun ohjaamista. Seuraamukseen sisällytettäisiin myös mahdollisuus suorittaa osa rangaistuksesta hoitamalla päihteiden riippuvuustasoista käyttöä. Työn tekemiseen perehtyminen olisi edelleen osa nuorisorangaistusta eikä siitä poikkeaminen olisi jatkossa mahdollista. Tehokkaan ja vaikuttavan täytäntöönpanon edellyttämä jousto valvontatoimien väljentämiseksi ja lisäämiseksi mahdollistettaisiin aikaisempaa selkeämmin.

Ehdotetuilla muutoksilla toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan hallitus kehittää nuorisorangaistussäätelyä siten, että teon vakavuus korostuu nykyistä paremmin, esimerkiksi tuomalla sen piiriin yhdyskuntapalvelun elementtejä ja lisäämällä sen käyttöä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027. Lakien täytäntöönpanon vaatimien toimien vuoksi lait voivat kuitenkin tulla voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Nuorisorangaistus on alle 18-vuotiaana rikoksensa tehneille tarkoitettu intensiivinen yhdyskuntaseuraamus, jolla pyritään puuttumaan vähäistä vakavampiin rikoksiin ja ehkäisemään uusintarikollisuutta. Nuorisorangaistus on ollut osa Suomen rangaistusjärjestelmää vuodesta 2005 lähtien.

Nuorisorangaistusta on käytetty varsin vähän. Viime vuosina tuomioita on annettu vain noin 5—10 vuodessa. Syynä on arvioitu olevan muun muassa lainsäädännön epäselvyys, haasteet nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen liittyvän prosessin sujuvuudessa sekä viranomaiskäytännön muotoutuminen osin erilaiseksi kuin mitä lakia säädettäessä on tarkoitettu. Kokemukset nuorisorangaistuksesta ovat kuitenkin olleet myönteisiä.

Hallituksen esityksen tavoitteena on lisätä nuorisorangaistuksen käyttöä ja sen vaikuttavuutta sekä selkeyttää nuorisorangaistuksen asemaa seuraamusjärjestelmässä. Esityksen taustalla on asiaa koskeva hallitusohjelmakirjaus. Ehdotetuilla muutoksilla on osaltaan tarkoitus puuttua myös erityisesti nuorten keskuudessa kasvaneeseen väkivaltarikollisuuteen, joka on tunnistettu ongelmaksi myös valtioneuvoston toimenpideohjelmassa nuoriso- ja jengirikollisuuden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi vuosille 2024—2027.

Lakivaliokunta suhtautuu esitykseen myönteisesti ja pitää sen tavoitteita kannatettavina. Valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomioin ja muutosehdotuksin.

Nuorisorangaistuksen käytön ja vaikuttavuuden lisääminen

Nuorisorangaistus tuomitaan alle 18-vuotiaana rikoksen tehneelle, jos sakkoa ei katsota riittäväksi rangaistukseksi ja painavat syyt eivät vaadi ehdotonta vankeutta tilanteissa, joissa ehdollinen vankeus valvontoiheen ei ole riittävä sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Nuorisorangaistuksen käyttöedellytyksiä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että seuraamus voidaan tuomita, jos rikoksen vakavuus, tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisemmat rikokset puoltavat nuorisorangaistusta ja ehdollista vankeutta yksin on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Rikoksen vakavuus, tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisemmat rikokset määritellään siten itsenäisiksi lajivalintaperusteiksi, kun nykyisin niitä arvioidaan osana kokonaisuutta. Lisäksi nuorisorangaistuksen käytön lisäämiseksi esityksessä ehdotetaan nuorisorangaistuksen enimmäiskeston pidentämistä yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Neljän kuukauden vähimmäiskeston ei ehdoteta muutoksia.

Valiokunta puoltaa enimmäiskeston pidentämistä ja muun muassa rikoksen vakavuuden määrittämistä itsenäiseksi lajivalintaperusteeksi, sillä nuorisorangaistus voi olla nykyistä vakavammissakin tapauksissa soveltuvin rangaistus sen mahdollistamien intensiivisten tuki- ja kontrollimuotojen vuoksi. Nykyistä pidempi kesto tarjoaa myös mahdollisuuden nuoren entistä vaikuttavampaan tukemiseen.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

Nuorisorangaistuksen kahden vuoden enimmäiskesto vastaa ehdollisen vankeuden enimmäiskesto, mutta valiokunta ei pidä rinnasteisuutta ongelmallisena, vaan pikemminkin katsoo, että nuorisorangaistuksen käyttö on perusteltua mahdollistaa koko ehdollisen vankeuden soveltamisalalla, jotta nuorisorangaistusta voidaan käyttää nykyistä laajemmin ehdollisen vankeuden vaihtoehtona vakavammissakin tapauksissa. Valiokunta korostaa, että nuorisorangaistus ja ehdollinen vankeus eroavat sisällöltään ja velvoittavuudeltaan toisistaan ja nuorisorangaistus on jo nykyisin lähtökohtaisesti tuntuvampi rangaistus kuin ehdollinen vankeus siihen liitettävine valvontoineen (ks. HE, s. 75). Tarkoitus ei siten ole muuttaa tätä lähtökohtaa eikä myöskään määrittää ehdolliselle vankeudelle ja nuorisorangaistukselle kaavamaisista suhdetta esimerkiksi siten, että kahden vuoden ehdollinen vankeus vastaisi kahden vuoden nuorisorangaistusta.

Valiokunnan näkemyksen mukaan nuorisorangaistusta voidaan pitää perusteltuna seuraamuksena tilanteissa, joissa tarvitaan ehdollisen vankeuden valvontaa intensiivisempiä tukitoimia tai joissa muutoin päädytään vähintään ehdollisen vankeuden ja sen oheisseuraamusten yhdistelmään. Ehdollinen vankeus valvontoineen vuorostaan voi tulla sovellettavaksi, jos nuoren tilanteeseen voidaan vaikuttaa nuorisorangaistusta vähemmän tuntuvalle seuraamuksella. Nuorisorangaistuksen pituus tulee jatkossakin harkita suhteessa teon moitittavuuteen ja harkinnassa tulee huomioida kaikki rangaistuksen määräämiseen vaikuttavat seikat.

Nuorisorangaistuksen enimmäiskeston pidentämisen vastapainoksi esityksessä ehdotetaan, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia valvontatapaamisia ja tilaisuuksia voidaan tietyn ajan kuluttua ja tietyin edellytyksin vähentää. Valiokunta pitää joustavuuden lisäämistä tästä näkökulmasta sekä muutoinkin nuorisorangaistukseen tuomitun ja rangaistuksen täytäntöönpanon kannalta perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.

Osana nuorten rikosprosessia Rikosseuraamuslaitos tekee jo nykyisin syyttäjän pyynnöstä seuraamusselvityksen, jos rikoksesta tai samalla kertaa käsiteltäviksi tulevista rikoksista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa. Seuraamusselvityksessä arvioidaan, miten seuraamuksen avulla voidaan edistää rikoksesta epäillyn sosiaalista selviytymistä ja estää häntä syyllistymästä uusiin rikoksiin. Esityksessä ehdotetaan, että seuraamusselvityksen laatimista ja sisältöä selkeytetään ja seuraamusselvitykseen lisätään säännönmukaisesti arvio siitä, onko nuori nuorisorangaistukseen sisältyvän intensiivisen tuen tarpeessa. Valiokunta pitää esitystä myös tältä osin kannatettavana nuorisorangaistuksen käytön lisäämiseksi.

Päihde- ja riippuvuushoito ja -palvelut

Nuorisorangaistuksen sisältöön ehdotetaan lisättäväksi rikoksetonta elämää tukevaa toimintaa ja opiskeluun ohjaamista. Lisäksi nuorisorangaistukseen voi jatkossa nuoren suostumuksella sisältyä enintään 30 tuntia päihde- ja riippuvuushoitoa tai -palvelua. Vastaava mahdollisuus sisältyy jo nykyisin esimerkiksi yhdyskuntapalveluun. Kyse on esityksen mukaan lähtökohtaisesti tavanomaisista hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, sillä yhdyskuntaseuraamuksia suorittavat ovat yleisten sosiaali- ja terveyshuoltojärjestelmän palveluiden piirissä (ks. HE, s. 66).

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

Lakivaliokunta pitää mahdollisuutta päihde- ja riippuvuushoitoon ja -palveluihin tärkeänä osana nuorisorangaistusta. Valiokunta kantaa kuitenkin vakavaa huolta päihdehoitojen ja -palveluiden riittävydestä ja alueellisen saatavuuden yhdenmukaisuudesta, sillä asiantuntijakuulemisissa on kiinnitetty huomiota kyseisten palvelujen eroihin eri hyvinvointialueilla. Edellä esitetyn valossa valiokunta pitää tärkeänä, että päihde- ja riippuvuushoidon ja -palveluiden riittävyttä ja alueellisen saatavuuden yhdenmukaisuutta osana nuorisorangaistusta seurataan, ja jos näissä suhteissa ilmenee ongelmia, ryhdytään toimiin tilanteen parantamiseksi.

Esityksen perusteluista ilmenee, että nuorisorangaistukseen sisältyvä päihde- tai riippuvuushoito- tai -palvelu on lähtökohtaisesti avopalvelua tai -hoitoa (ks. HE, s. 84). Nuoren päihdehäiriöt voivat kuitenkin olla vakavia tai niihin voi liittyä kiinteästi hoitoa edellyttäviä mielenterveyden haasteita. Jos tuomitun päihdehäiriö on vakava tai hänellä on päihdehäiriön lisäksi samanaikainen psykiatrinen häiriö, hoitoa voidaan toteuttaa myös lasten- tai nuorisopsykiatrisella osastolla. Valiokunnan näkemyksen mukaan nuorisorangaistuksen tuomitsemiselle tai suorittamiselle ei ole lähtökohtaista estettä tällaisessakaan tilanteessa, vaan asiaa tulee arvioida yksittäistapauksittain. Valiokunnan mielestä edellä mainittuun hoitoon sisältyvä määräaikainen osastojakso voi olla myös osa seuraamusta esimerkiksi siten, että viikon osastohoito vastaa viikoittaista seuraamukseen sisältyvää toimintavelvoitetta. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin huomioitava, että nuoren terveydentila saattaa olla hyvin heikko ja hän voi olla pidempiaikaisen, joskus jopa tahdosta riippumattoman hoidon tarpeessa, jolloin tulee arvioitavaksi, onko nuorisorangaistusta mahdollista yhteensovittaa tämän tyyppisen hoidon kanssa.

Nuorten rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä ja lastensuojelutoimet sekä nuorten oikeusprosessien kesto

Nuorten rikoskäyttytymiseen puututaan sekä rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän että lastensuojelun keinoin. Järjestelmät toimivat rinnakkain ja ne ovat toisistaan riippumattomia. Järjestelmien piirissä on kuitenkin osittain samoja nuoria.

Jo nuorisorangaistusta koskevissa esitöissä on kiinnitetty huomiota siihen, että alle 18-vuotiaat rikosasian vastaajat saattavat tekemiensä rikosten perusteella tai muutenkin olla hyvinkin tuntuvien lastensuojelutoimenpiteiden ja esimerkiksi niihin liittyvien terveydenhuollon toimenpiteiden kohteena. Sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusien rikosten ehkäiseminen eivät esitöiden mukaan tällöin välttämättä edellytä nuorisorangaistuksen tuomitsemista, mikä on otettava huomioon suorittaessa valintaa ehdollisen vankeusrangaistuksen ja nuorisorangaistuksen välillä (ks. HE 102/2004 vp, s. 17).

Käsiteltävässä esityksessä ei ehdoteta muutoksia lastensuojelutoimien ja rangaistuksen suhteeseen. Siinä kuitenkin täsmennetään, että nuorisorangaistuksen tuomitsemiselle tai suorittamiselle ei ole esteitä pelkästään sillä perusteella, että nuori on samaan aikaan huostaan otettuna ja sijoitettuna lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelutoimet voivat tietyissä olosuhteissa jopa puoltaa valvontaa ja tukea sisältävän seuraamuksen tarvetta. Nuorisorangaistuksen sisältö sovitetaan nuoren elämäntilanteeseen. Nuorisorangaistuksen soveltumista harkittaessa lastensuojelutoimien samanaikaisuuden tulisikin esityksen mukaan vaikuttaa ennen kaikkea siihen, millä tavoin rangaistus on sisällöllisesti tarkoituksenmukaista suorittaa ja miten

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

rangaistuksen aikaiset muut tukitoimet ja rangaistus yhteensovitetaan nuoren henkilökohtaiset olosuhteet huomioiden (ks. HE, s. 47). Lakivaliokunta yhtyy edellä esitettyihin perusteluihin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on kiinnitetty huomiota siihen, että esityksessä ei ole käsitelty nuorisorangaistuksen suhdetta lastensuojelulakiin ehdotettuun uuteen kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun, vaikka molempien tavoitteina on alaikäisen sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusien rikosten ehkäiseminen (ks. HE 149/2025 vp). Ehdotetussa uudessa laitospalvelussa on kyse lastensuojelun ympärivuorokautisesta sijaishuollosta lastensuojelulaitoksessa, johon sijoitettujen lasten liikkumisvapautta ja eräitä muita perusoikeuksia rajoitetaan kajoavammin ja pidempiaikaisemmin kuin muussa lastensuojelun sijaishuollossa. Suljettuun laitospalveluun voidaan sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi, joka aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja, jos palvelu arvioidaan välttämättömäksi alaikäisen suojelemiseksi omaa ja/tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä. Esityksen mukaan sijoitus palveluun tapahtuu lastensuojelulaissa säädetyin perustein eikä se ole rangaistus rikosseuraamusmerkityksessä. Suljetun laitospalvelun on tarkoitus olla lasta vahvasti itseltään suojeleva ja kuntouttava.

Lakivaliokunta on edellä mainitusta esityksestä sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnalle antamassaan lausunnossa käsitellyt muun muassa kuntouttavaa suljettua laitospalvelua niin sanottujen Engel-kriteerien sekä ne bis in idem -säännön eli kaksoisrangaistavuuden kiellon näkökulmasta (ks. LaVL 12/2025 vp). Lausunnosta ilmenee, että oikeusministeriö ei arvioi suljetussa laitospalvelussa olevan kyse rikosoikeudellisesta rangaistuksesta, jolloin ei myöskään synny haasteita ne bis in idem -säännön näkökulmasta. Aivan yksiselitteisenä tätä tulkintaa ei kuitenkaan pidetä, koska laitospalvelu on varsin suljettu vastapainona olevista mittavista kuntouttavista palveluista huolimatta. Lisäksi tosiasiallisten olosuhteiden arviointi on mahdollista vasta, kun uusi laitospalvelu on toiminnassa.

Oikeusministeriö on käsiteltävän esityksen valiokuntakäsittelyssä vielä tarkentanut arviotaan nuorisorangaistuksen ja kuntouttavan suljetun laitospalvelun suhteesta ja katsonut, että jos kodin ulkopuolelle sijoitettuun lapseen kohdistuu lastensuojelulain mukaisia pitkäaikaisia ja intensiivisiä toimia suljetuissa oloissa lapsen suojelemiseksi, samaan aikaan toteutettavaa nuorisorangaistusta ei voida yleensä pitää tarkoituksenmukaisena. Tämä johtuu siitä, että nuorisorangaistus on avoseuraamus, jonka toteutuminen edellyttää lähtökohtaisesti sitä, että nuoren elämäntilanne ja olosuhteet ovat sellaiset, että hänellä on edellytykset pitää yhteyttä valvojan kanssa ja osallistua muuhun nuorisorangaistukseen sisällytettävään toimintaan.

Lakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että nuorisorangaistus on tarkoitettu joustavaksi seuraamukseksi, jonka täytäntöönpanossa tulee huomioida seuraamuksen suorittajan yksilöllinen elämäntilanne ja joka tulee pyrkiä räätälöimään yhteensopivaksi nuoren henkilökohtaisiin olosuhteisiin. Nuorisorangaistuksen soveltumista tulee siten arvioida yksittäistapauksittain eikä sitä tule valiokunnan näkemyksen mukaan sulkea kaavamaisesti pois silloinkaan, kun nuoreen kohdistuu pitkäaikaisia lastensuojelutoimia suljetuissa oloissa. Valiokunta pitää siten tärkeänä, että mahdollisuuksien mukaan seuraamus pyritään räätälöimään yhteensopivaksi myös tällaisiin oloihin.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että vaikka lastensuojelu ja rikosoikeusjärjestelmä eroavat lähtökohdiltaan ja toiminnoiltaan toisistaan, niiden suhde ei näyttäydä aina aivan selkeältä, kun kyse on vakavampiin rikoksiin syyllistyneistä alaikäisistä. Uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun myötä järjestelmien välinen suhde voi entisestään hämärtyä. Valiokunta pitää edellä esitetyn valossa tärkeänä, että tilannetta ja sen kehittymistä jatkossa seurataan ja tarvittaessa arvioidaan mahdollisuuksia selkeyttää ja yhteensovittaa lastensuojelu- ja rikosoikeusjärjestelmiä nykyistä paremmin. Lakivaliokunta kiinnittää muutoinkin huomiota nuorten seuraamusjärjestelmän kokonaistarkastelun tarpeeseen, sillä järjestelmään on viime vuosina tehty useita yksittäisiä lainsäädäntömuutoksia, joiden yhteydessä ei ole tarkasteltu järjestelmää laajemmin.

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano alkaa, kun rikos on selvitetty, rangaistus määrätty ja sitä koskeva tuomio on tullut lainvoimaiseksi. Vaikka alaikäisiin kohdistuvat rikosepäilyt tulevat voimassa olevan sääntelyn mukaan käsitellä rikosprosessissa kiireellisenä, ei erityisen nopeaan rangaistuksen täytäntöönpanoon käytännössä päästä esitutkinta-, syyteharkinta- ja tuomioistuinkäsittelyn vaatiman ajan vuoksi. Erityisesti tuomioistuinten ruuhkautuminen näyttää olevan pitkäkestoista eikä ruuhkia ole parantuneesta rahoitustilanteesta huolimatta saatu purettua. Valiokunta kiinnittää nuorten oikeusprosessien kestoon vakavaa huomiota, sillä nuorten tekemiin rikoksiin tulisi puuttua nopeasti ja vaikuttavasti.

Velvollisuuksien rikkominen ja nuorisorangaistuksen keskeytyminen

Esityksen valiokuntakäsittelyssä on arvioitu, että nuorisorangaistuksen pidentyminen ja rangaistukseen tuomittavien määrän kasvu voivat lisätä riskiä siihen, että seuraamuksen suorittaminen epäonnistuu ja muunnot ehdottomaksi vankeudeksi lisääntyvät.

Valiokunta toteaa, että nuorisorangaistuksen sisältöä ja tukitoimia voidaan jo nykyisin tarvittaessa räätälöidä täytäntöönpanon aikana ja toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomiseen tai rangaistukseen liittyvien muiden määräysten noudattamatta jättämiseen voidaan puuttua eritasoisilla sanktioilla, kuten noudolla, huomautuksilla ja varoituksilla. Nämä keinot mahdollistavat nuorisorangaistuksen määräysten rikkomisen ehkäisemisen ja sen, että uuden rangaistuksen tuomitsemiseen ei jouduta (ks. HE, s. 55).

Jos uuden rangaistuksen tuomitsemiseen kuitenkin joudutaan, sovellettaviksi tulevat voimassa olevan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 67 §:n säännökset, joita ei tässä yhteydessä ehdoteta muutettaviksi. Niistä ilmenee, että jos tuomioistuin toteaa nuorisorangaistukseen tuomitun rikkoneen tiettyjä velvollisuuksiaan törkeällä tavalla, sen tulee tuomita hänet suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan sijasta muuhun rangaistukseen, jonka lajia valittaessa on otettava huomioon tuomitun ikä, suorittamatta jäänyt nuorisorangaistuksen osa, tuomitavan moitittavan menettelyn vakavuusaste ja nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen johtaneen rikoksen laatu. Jos nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai huomattavassa määrin suorittamatta ja jos siihen muutenkin on kokonaisuutena arvioiden erityistä syytä, suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle voidaan tuomita ehdoton vankeusrangaistus.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

Edellä mainituissa säännöksissä on asetettu korkea kynnyksille, että nuorisorangaistuksen velvollisuuksien rikkominen tai täytäntöönpanon keskeytyminen johtaa ehdottomaan vankeuteen tuomitsemiseen. Ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osan tilalle voidaan lähtökohtaisesti pitää poikkeuksellisenä ratkaisuna, koska nuorisorangaistusta tuomittaessa ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemiselle ei ole katsottu olevan painavia syitä (ks. HE, s. 55). Ehdottoman vankeuden uhka on kuitenkin perusteltu vakavimpien laiminlyöntien varalta. Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että myös valvontarangaistus voi olla vaihtoehtoinen seuraamus tuomioistuimen harkitessa uutta rangaistuslajia.

Sähköinen valvonta osana nuorisorangaistusta

Esityksen valmistelun aikana on pohdittu sähköistä valvontaa osana nuorisorangaistusta (ks. HE, s. 67—68), mutta tätä ei ole päädytty ehdottamaan.

Sähköisen valvonnan liittäminen osaksi nuorisorangaistusta olisi merkittävä muutos, sillä se merkitsisi yksityisyyteen voimakkaasti puuttuvaa valvontaa sekä sitä, että nuorisorangaistus lähenisi sisällöllisesti ja tuntuudeltaan ehdottoman vankeuden sijasta tuomittavaa valvontarangaistusta. Tällainen muutos edellyttäisi siten perusteellista ja laaja-alaista pohdintaa. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että tällainen arviointi toteutetaan sopivassa yhteydessä myöhemmin, sillä sähköiseen valvontaan voidaan arvioida liittyvän hyviä puolia. Valiokunnan näkemyksen mukaan sähköisellä valvonnalla on esimerkiksi mahdollista edistää nuorisorangaistukseen sisältyvien velvoitteiden toteutumista.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

2. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

5 c §. Muutokset. Ehdotetun uuden pykälän mukaan Rikosseuraamuslaitoksen tulee päivittää seuraamusselvitystä, jos nuoren rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut selvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa selvityksen sisältöön. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoituksena on, että jos seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen tapahtuu muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, muutos saatetaan Rikosseuraamuslaitoksen tietoon ja Rikosseuraamuslaitos laatii päivitetyn selvityksen ja toimittaa sen syyttäjälle ja myös tuomioistuimeen, jos asia on siellä jo vireillä. Muutos voi tulla Rikosseuraamuslaitoksen tietoon esimerkiksi syyttäjältä, tuomioistuimelta, rikoksesta epäillyltä tai tämän avustajalta ja joissakin tapauksissa myös muilta viranomaisilta. Edellä mainittua koskevaa yleistä yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa sääntelyä sisältyy nykyisin valtioneuvoston asetukseen yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (551/2015).

Valiokunta pitää tärkeänä sen varmistamista, että syyttäjä ja tuomioistuin, jossa asia on vireillä, saavat viipymättä käyttöönsä päivitetyn seuraamusselvityksen. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään asiaa koskeva virke. Pykälän täydentäminen tällä tavoin on aiheellista myös rikoksesta epäiltyjä tai syytettyjä lapsia koskevista menettelytakeista

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

rikosoikeudellisissa menettelyissä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/800 täytäntöönpanon kannalta (ks. HE, s. 81 ja 82).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Lakivaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 8/2026 vp sisältyvät 1. ja 3. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 8/2026 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rikoslain 6 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 a §, sellaisena kuin se on laissa 401/2015, sekä lisätään 6 luvun 2 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 800/2017, uusi 2 momentti ja 9 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 515/2003 ja 401/2015, uusi 3 momentti seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

2 §

Rangaistusasteikko ja siitä poikkeaminen

Sen lisäksi mitä 1 momentissa säädetään rangaistusasteikon noudattamisesta, voidaan nuorisorangaistukseen tuomita siten kuin 10 a §:ssä säädetään.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

9 §

Valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä

Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta rangaistusta tuomittaessa on lisäksi tehtävä harkinta nuorisorangaistuksen soveltumisesta 10 a §:n mukaisesti.

10 a §

Nuorisorangaistus

Jos sakko on riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista, alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomitaan vähintään neljän kuukauden ja enintään kahden vuoden pituiseen nuorisorangaistukseen, jos:

1) ehdollista vankeutta valvontoineen ei ole pidettävä riittävänä tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi; tai

2) rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisemmat rikokset puoltavat nuorisorangaistuksen tuomitsemista ja ehdollista vankeutta yksin on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena.

Nuorisorangaistus voidaan tuomita 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös sellaisista tuomioistuimessa samalla kertaa käsiteltävistä rikoksista, joista ainoastaan osa on tehty alle 18-vuotiaana.

Nuorisorangaistukseen tuomittaessa ajan yksikköinä käytetään vuosia ja kuukausia.

Nuorisorangaistuksen sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Rikokseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa ja siitä seuraavan rangaistuksen täytäntöönpanoon sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain (633/2010) 5 § ja 8 §:n 1 momentti sekä
lisätään lakiin uusi 5 a, 5 b ja 5 c § seuraavasti:

5 §

Seuraamusselvityksen laatiminen

Seuraamusselvityksen laatimisesta vastaa Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitoksen on 30 vuorokauden kuluessa syyttäjän pyynnöstä arvioitava käytettävissään olevien tietojen perusteella, miten seuraamusvalinnalla ja seuraamuksen täytäntöönpanolla voidaan edistää nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista selviytymistä ja estää hänen syyllistymistään rikoksiin. Rikosseuraamuslaitoksen on arvioitava nuoren rikoksesta epäillyn valvonnan ja rikoksettoman elämän tuen sekä niiden laajuuden tarvetta. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta epäillyn kohdalla Rikosseuraamuslaitoksen on arviossaan kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten eri seuraamusvaihtoehtoihin sisällytettävillä valvonnalla ja rikoksetonta elämää tukevilla toimilla voidaan vastata nuoren mahdolliseen valvonnan ja tuen tarpeeseen. Edellä tarkoitetun arvion tekemiseksi Rikosseuraamuslaitoksen tulee yhteistyössä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa hankkia ja koota tietoja nuoren rikoksesta epäillyn elinolosuhteista, erityisesti päihteiden käytöstä, päihde- ja riippuvuushoidosta sekä päihde- ja riippuvuustyön palveluiden käytöstä, mielenterveydestä ja mielenterveyden hoidosta ja mielenterveyden palveluiden käytöstä, muiden palveluiden ja tukitoimien tarpeesta sekä muista olennaisesti hänen sosiaaliseen tilanteeseensa liittyvistä seikoista. Rikosseuraamuslaitoksen tulee hankkia myös muilta viranomaisilta sekä yksityisiltä yhteisöiltä ja henkilöiltä tarpeelliset tiedot epäillyn sosiaalisesta tilanteesta seuraamusselvitystä varten.

Seuraamusselvityksessä selvitetään, suostuuko alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta epäilty siihen, että nuorisorangaistukseen sisällytetään tarvittaessa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 64 §:n 3 momentissa tarkoitettu päihde- ja riippuvuushoito tai -palvelu.

Rikoksesta epäillylle on selostettava selvityksen laatimisen yhteydessä seuraamukseen mahdollisesti sisällytettävän valvonnan ja muun toiminnan pääasiallinen sisältö, ehdot ja ehtojen rikkomisen seuraamukset sekä noudattamisen merkitys.

Jos nuoren epäillään tehneen rikoksia sekä alle 21-vuotiaana että 21 vuotta täytettyään, hänestä tehdään seuraamusselvitys. Seuraamusselvitystä ei kuitenkaan tehdä, jos pääosa tutkittavina olevista rikoksista tai päärikos on tehty rikoksista epäillyn täytettyä 21 vuotta tai jos sen tekeminen on ilmeisen tarpeetonta.

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

5 a §

Seuraamusselvityksen sisältö

Rikosseuraamuslaitos laatii tekemänsä arvioinnin perusteella kirjallisen seuraamusselvityksen, joka sisältää myös nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista tilannetta koskevat olennaiset tiedot, mahdolliset tiedot nuoren rikoksesta epäillyn osallistumisesta toimintaan, joka parantaa edellytyksiä rikoksettomaan elämään, ja tarvittaessa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettun rangaistusajan suunnitelman. Seuraamusselvitykseen sisällytetään myös muu sellainen rikoksen vuoksi tehtävä selvitys tai lausunto, jonka syyttäjä on pyytänyt yhdyskuntaseuraamuksen tuomitsemista varten.

5 b §

Tukitoimiin ja palveluihin ohjaaminen sekä yhteistyö

Seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä Rikosseuraamuslaitoksen on, tarvittaessa yhteistyössä sosiaalihuollosta ja muista asian kannalta olennaisista palveluista vastaavien viranomaisten kanssa, ohjattava viipymättä rikoksesta epäiltyä hakeutumaan tarvittavien tukitoimien ja palveluiden pariin.

5 c §

Muutokset

Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä tämän edellyttämät muutokset seuraamusselvitykseen. Ajantasainen selvitys on toimitettava viipymättä syyttäjälle ja siihen tuomioistuimeen, jossa asia on vireillä.

8 §

Seuraamusselvityksen käsittely tuomioistuimessa

Kun nuoren rikosta koskeva asia tulee vireille tuomioistuimessa, sen on tarvittaessa varmistettava, että ajantasainen seuraamusselvitys on käytettävissä tuomioistuinkäsittelyssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____ .

3.

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 64, 69 ja 83 § seuraavasti:

64 §

Sisältö ja kesto

Nuorisorangaistus on 15—17-vuotiaalle rikoksenteikijälle tuomittu vähintään neljän kuukauden ja enintään kahden vuoden pituinen seuraamus, joka sisältää Rikosseuraamuslaitoksen valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun välisiä valvontatapaamisia ja niihin liitettyjä, erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä ja rikoksetonta elämää tukevia tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta.

Nuorisorangaistus sisältää myös Rikosseuraamuslaitoksen järjestämää tai hyväksymää sosiaalista toimintakykyä ja rikoksetonta elämää tukevaa toimintaa, työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä sekä opiskeluun ja kouluttautumiseen ohjaamista.

Nuorisorangaistus voi lisäksi sisältää tuomitun suostumuksella enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla päihde- ja riippuvuushoittoon tai -palveluun.

Tuomitun velvollisuutena on osallistua rangaistusajan suunnitelmassa määrättyihin tapaamisiin ja muuhun toimintaan. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia, joihin seuraamusta suorittava on velvollinen osallistumaan, saa viikoittain olla enintään kahdeksan tuntia. Viikoittainen tuntimäärä voi seuraamuksen aikana vaihdella täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla.

Kun nuorisorangaistuksesta on suoritettu kaksi kolmasosaa, mutta kuitenkin vähintään neljä kuukautta ja on käynyt ilmeiseksi, että tuomitun elämäolosuhteet ovat vakiintuneet eikä tuomitulla ole merkittävää rikokseen syyllistymisen riskiä, nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia valvontatapaamisia ja tilaisuuksia voidaan vähentää. Täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia voidaan vähentämisen jälkeen kuitenkin lisätä, jos tuomitun sosiaalisen selviytymisen edistäminen tai uusien rikosten ehkäiseminen sitä vaativat.

69 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset 64 §:n 2 momentissa tarkoitettuun työelämää ja työn tekemistä koskevaan perehtymiseen liittyvistä suorituspaikoista sekä 64 §:n 3 momentissa tarkoitettun

Valiokunnan mietintö LaVM 7/2026 vp

päihde- ja riippuvuushoidon ja -palvelun edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

83 §

Suoritetun yhdyskuntaseuraamuksen huomioon ottaminen vankeusrangaistuksen mittaamisessa.

Jos yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomittu tuomitaan uuteen rangaistukseen 82 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa, muuntamisessa noudatetaan samaa vankeuden ja kyseisen yhdyskuntaseuraamuksen muuntosuhdetta kuin yhdyskuntaseuraamusta määrättäessä on noudatettu. Muuntamisessa päivän osa valvontarangaistusta vastaa yhtä päivää vankeutta. Nuorisorangaistuksen muuntamiseen sovelletaan 68 §:ää. Muuntamisessa noudatetaan tuomitulle edullisinta laskutapaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 9.4.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Aleksi Jänntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Mika Riipi kesk
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila